

თეიმურაზ ფანჯიკიძე

სეკულარიზაცია, თეოკრატია და თანამედროვეობა

სეკულარიზმისა და თეოკრატის ურთიერთმიმართების პრობლემები, დიალოგი მათ შორის, მეტად მნიშვნელოვანი და ამავე დროს აქტუალური თემაა. ცხადია, რომ ამ სტატიაში ყველა მის ასპექტსა და მტკივნეულ პრობლემებზე ვერ ვისაუბრებთ, რადგან, პრაქტიკულად, ეს ამოუწურავი თემაა.

ჩვენი მსჯელობისას უნდა შემოვიფარგლოთ კონკრეტული რელიგიებით, მათი სპეციფიკით. საჭიროა შემოვისაზღვროთ დროშიც, რადგან სეკულარიზაციის პროცესი ჯერ კიდევ შორეულ საუკუნეებში დაიწყო და ახლაც გრძელდება. ისიც უნდა გავითვალისწინოთ, რომ დღეისათვის, ქრისტიანულ სამყაროში, თუ ვატიკანს არ ჩავთვლით, ეს პრობლემები ისე მწვავედ და მტკივნეულად არ დგას, როგორც ისლამურ სამყაროში. აქ, ალბათ, არც რაიმე სერიოზულ დაპირისპირებებზე შეიძლება ლაპარაკი, რადგან ქრისტიანულ სამყაროში სეკულარიზაციის პრობლემები დიდი ხანია, ძირითადად გადაწყდა და დღეისათვის ისეთ მნიშვნელოვან როლს არ ასრულებენ, როგორც წინა საუკუნეებში.

ჩემს წერილში შევეხები სეკულარიზმის თანამედროვე პრობლემებს მხოლოდ ქრისტიანობაში, განსაკუთრებით კი მართლმადიდებლობაში, რადგან საქართველო მართლმადიდებლური ქვეყანაა. სანამ ჩვენ ამ პრობლემების ჩამოთვლასა და დახასიათებაზე გადავიდოდეთ, მანამ უნდა განვმარტოთ, თუ რას ვგულისხმობთ და რა შინაარსს ვდებთ ამ ტერმინებში.

როგორც ცნობილია, ლათინური სიტყვა სეკულარიზაცია (Secular, Saecularis) ქართულად ნიშნავს საეროს, ამქვეყნიურს. ტრადიციულად მას ორი მნიშვნელობით ხმარობენ. პირველი ესაა — საეკლესიო მიწების და ქონების გადანაწილება, მათი ჩამორთმევა ეკლესიისთვის და გადაცემა საერო პირებისათვის. მეორე მნიშვნელობით შეგვიძლია ვიხმაროთ რუსული სიტყვა Омбирщение, რაც ნიშნავს რელიგიის შევუების პროცესს საერო ცხოვრების წესთან, რელიგიური ინსტიტუტების მიერ, თანდათანობით, საკუთარი იდეური და სოციალური პოზიციების დათმობასა და მის შეცვლას საეროთი.

რაც შეეხება თეოკრატიას (მომდინარეობს ბერძნული სიტყვიდან Theos — ღმერთი და Kratos — ძალაუფლება), მასში გულისხმობენ ხელისუფლების მმართველობის ფორმას, რომლის დროსაც სახელმწიფოში ხელისუფლება სასულიერო ფენის ხელშია მოქცეული. როგორც ცნობილია, ასეთი ტიპის მმართველობები იყო იუდეაში, სადაც ხელისუფლება უმაღლეს სასულიერო პირს ეკუთვნოდა; არაბეთში — ომაიდების და აბასიდების დროს; ევროპაში — პაპის ოლქი, სადაც სახელმწიფოს რომის პაპი ედგა სათავეში. ასეთია დღეს ვატიკანი, რომლის მეთაური განუსაზღვრელი უფლებებით სარგებლობს.

როგორია ურთიერთმიმართება ამ ორ მნიშვნელოვან და დაპირისპირებულ მოვლენას შორის, როგორ შეიცვალა მათი ურთიერთდამოკიდებულება დროთა ვითარებაში, რა როლი უნდა შეასრულოს მათ შორის დაწყებულმა დიალოგმა? აი, ეს კითხვები ჩნდება დღევანდელ დაძაბულ და ურთიერთდაპირისპირებულ მსოფლიოში. ჩვენ საუბარს სეკულარიზაციით დავიწყებთ. წარსულიდან გაკვრით გავიხსენებთ მხოლოდ რამდენიმე მნიშვნელოვან ფაქტს, კერძოდ, ფრანკთა მეფეს კარლოს VIII, რომელიც ჯერ კიდევ მერვე საუკუნეში ეკლესიისაგან ჩამორთმეულ მიწებს თავის სამხედროებს ურიგებდა. გავიხსენებთ ბიზანტიის იმპერიას, სადაც სეკულარიზაცია მრავალჯერ ჩატარდა, განსაკუთრებით იმ იმპერატორთა მიერ, რომლებიც მხარს უჭერდნენ ხატმებრძოლებს.

მსოფლიო ისტორიიდან ბევრი მაგალითის მოტანა შეიძლება იმის თაობაზე, თუ როგორ აღწევდნენ საერო ხელისუფლებები თავს ეკლესიის მეურვეობისაგან. როგორ ავსებდნენ ისინი თავიანთ ხაზინებს ჩამორთმეული ქონებით. ამ მხრივ მართო ტამპლიერების ორდენის ქონების ჩამორთმევა რად ღირს...

როგორც ცნობილია, საეკლესიო ქონების სეკულარიზაციამ დიდ მასშტაბებს მიაღწია რეფორმაციის დროს. ჯერ კიდევ XIV-XV საუკუნეებში ინგლისში ჯონ უიკლიფის, ჩეხეთში — იან ჰუსის, უფრო გვიან, XVI საუკუნეში გერმანიაში — ლუთერის დროს, ხოლო შემდეგ, აქვე, 1524-26 წლებში მომხდარი გლეხთა ომის შემდეგ, სეკულარიზაცია ჩაატარეს გერმანელმა თავადებმა. სეკულარიზაცია თან ახლდა ცვინგლიანობის გავრცელებას შვეიცარიის კანტონებში. მსგავს მოვლენას ვხვდებით ნიდერლანდებში XVI საუკუნეში, ბურჟუაზიული რევოლუციის დროს, როდესაც სეკულარიზებული მიწები გადავიდა ბურჟუაზიის ხელში. ასევე ინგლისში, სადაც სეკულარიზაცია წარმოადგენდა ბურჟუაზიული რევოლუციის არსებით მომენტს და ხელს უწყობდა ქვეყანაში კაპიტალის პირვანდელი დაგროვების პროცესს.

სპეციალისტები სამართლიანად აღნიშნავენ, რომ XVIII საუკუნის II ნახევარში სეკულარიზაცია წარმოადგენდა განათლებული აბსოლუტიზმის მნიშვნელოვან შემადგენელ ნაწილს.

სეკულარიზაციის ისტორიაში დიდი ადგილი უკავია საფრანგეთის დიდ რევოლუციას. აქ 1789 წლის 2 ნოემბრის დეკრეტით, ეკლესია-მონასტრების მიწები ნაციონალიზებულ იქნა და შემდგომში გაყიდული. მათი დიდი ნაწილი უფრო გვიან ბურჟუაზიის ხელში მოხვდა. ევროპაში სეკულარიზებული პროცესები გაგრძელდა XIX საუკუნეშიც. ამ მხრივ, შეგვიძლია გავიხსენოთ იტალიაში სამოციან წლებში მიმდინარე პროცესები, განსაკუთრებით კი 1870 წელს პაპის ოლქის გაუქმება. საფრანგეთში კი, XX საუკუნეშიც ვხედავთ ამ პროცესს, სადაც, საუკუნის დასაწყისში გამოცხადებული დეკრეტებით, გაანადგურეს XIX საუკუნეში კვლავ აღმოცენებული რელიგიური ორდენები და კონგრეგაციები.

სეკულარიზაციის პროცესის დაწყებას რუსეთში ისტორიკოსები XV საუკუნით ათარიღებენ, თუმცა, მის აქტიურად გატარებას XVI-XVII საუკუნეებში ვარაუდობენ. XVIII საუკუნის ბოლოს სეკულარული პროცესები უკრაინის ტერიტორიაზეც გავრცელდა. უფრო გვიან, XIX საუკუნის შუა წლებში, სეკულარიზაცია ჩატარდა რუსეთის იმპერიის დასავლეთ გუბერნიებში, რასაც დადებითად აფასებენ ისტორიკოსები, თუმცა აღნიშნავენ, რომ ეს პროცესი ბოლომდე არ იქნა მიყვანილი, რადგან თანმიმდევრული არ იყო.

რაც შეეხება საქართველოს, აქ სეკულარიზაციის პროცესის დაწყება ძალიან ადრე, ჯერ კიდევ ქრისტიანობის შემოსვლის დროიდან უნდა ვივარაუდოთ. მაშინ, როდესაც წარმართულ ტაძრებს და მის ქურუმებს ჩამოართვეს მიწები და იგი საერო პირებს გადასცეს. სეკულარული მოვლენები საქართველოში უფრო გვიანდელ პერიოდშიც შეინიშნებოდა. თუმცა, საქართველოში არსებული სპეციფიკური პირობების — განუწყვეტელი ომების, მტრის შემოსევების მუდმივი საფრთხის თუ სხვა მიზეზების გამო, მას ფართო ხასიათი არ მიუღია.

მეფის რუსეთში და შემდგომ საბჭოთა კავშირში სეკულარული პროცესები ძირითადად დაუკავშირდა 1917 წლის 25 ოქტომბერს მომხდარ რევოლუციას და მისგან მომდინარე დამოკიდებულებას რელიგიისა და ეკლესიისადმი. ამ მხრივ, ძალზე მნიშვნელოვანი იყო დეკრეტი „მიწის შესახებ“, რომელიც გამოიცა 1917 წლის 25 ოქტომბერს. ეს იყო ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი დეკრეტი, რომელმაც მოსპო კერძო საკუთრება მიწაზე. მთელი მიწა, საეკლესიო და სამონასტროს ჩათვლით გადაეცა სახელმწიფოს. დეკრეტმა „მიწის შესახებ“ დიდი დარტყმა მიაყენა ეკლესიას, რომელიც რევოლუციამდე უდიდესი მიწათმფლობელი იყო. მან საფუძველი გამოუთხარა ეკლესიის ეკონომიკურ სიძლიერეს. მეორე, უადრესად მნიშვნელოვანი დეკრეტი იყო „რუსეთის ხალხთა უფლებათა დეკლარაცია“, რომელმაც არა მარტო ეროვნული პრივილეგიები მოსპო, არამედ რელიგიური უპირატესობანიც გააუქმა. ამ დეკრეტმაც დიდი დარტყმა მიაყენა რუსულ მართლმადიდებლურ ეკლესიას, რომელსაც მანამდე გაბატონებული მდგომარეობა ეკავა.

სეკულარიზაციის შემდგომი ეტაპი დაუკავშირდა საზოგადოებრივი

ცხოვრებიდან რელიგიის გაგენის განდევნას და აღმოფხვრას. კერძოდ, ეკლესიის ჩარევისაგან თავის დაღწევას ისეთ სფეროებში, როგორიც იყო სამოქალაქო აქტების წარმოება, ქორწინება, განქორწინება და სხვ. 1917 წლის დეკემბერში გამოიცა მთელი რიგი დეკრეტები, რომლის მეოხებითაც ხელისუფლებამ თავისებურად მოაწესრიგა საზოგადოებრივი ცხოვრების მხარეები; გამოცხადდა, რომ მხოლოდ სამოქალაქო ქორწინებას აქვს იურიდიული ძალა, რომ ცოლ-ქმარს შორის ურთიერთობა დარეგულირდება ეკლესიის ჩაურევლად. მთელი რიგი ღონისძიებები ჩატარდა 1918 წელსაც, რასაც უნდა განემტკიცებინა ადრე გამოცემული დეკრეტები. კერძოდ, 1918 წლის 14 იანვარს გაუქმდა „სასახლის სასულიერო უწყება“. ამავე წლის 18 იანვარს შეწყდა კულტის მსახურთა და რელიგიური ორგანიზაციების შესანახი ხარჯების გაღება. ეს კი მნიშვნელოვან თანხას — 50 მილიონ მანეთს შეადგენდა. აღსანიშნავია, რომ იგი ბევრად აღემატებოდა სახალხო განათლებაზე დახარჯულ ფულს. 1918 წლის 26 იანვარს დაიშალა „არმიის სასულიერო უწყებათა სამმართველო“.

საბოლოოდ, საბჭოთა ხელისუფლებამ რელიგიასთან და ეკლესიასთან თავისი ურთიერთობა მოაწესრიგა „სახელმწიფოსაგან ეკლესიის და ეკლესიისაგან სკოლის გამოყოფის“ დეკრეტით, რომელიც 1918 წლის 23 იანვარს გამოიცა. იგი საბჭოთა მთავრობის ძირითადი საკანონმდებლო აქტი იყო რელიგიასთან და ეკლესიასთან მიმართებაში. მისი მოთხოვნით ეკლესია გამოყოფილ იქნა სახელმწიფოსაგან. ეს მოასწავებდა, რომ სახელმწიფო უარს ამბობდა დახმარებოდა ეკლესიას, ან მიეღო დახმარება მისგან. სხვაგვარად, ეს ნიშნავდა, რომ სასულიერო პირები ვეღარ მიიღებდნენ ვერც მატერიალურ და ვერც მორალურ მხარდაჭერას სახელმწიფოსაგან. რელიგიურ-საეკლესიო ქონება გამოცხადდა სახალხო საკუთრებად. ამავე დროს აიკრძალა ყოველგვარი ძალდატანებითი ბეგარა ეკლესიის სასარგებლოდ.

ამ პერიოდიდან რელიგიურ ორგანიზაციებს უნდა ეარსებათ მხოლოდ ნებაყოფლობითი შემოწირულებების ხარჯზე. ყოველ ადამიანს მიეცა უფლება, ეღიარებინა ის რელიგია, რომელიც მას სურდა, ან სულაც არც ერთი არ ეღიარებინა. მოისპო სახელმწიფო და სხვა საჯარო უფლებრივ-საზოგადოებრივ დაწესებულებათა მოქმედების დროს ყოველგვარი რელიგიური ცერემონიალების და წესის შესრულება. მოისპო რელიგიური ფიცი. რელიგიურ ორგანიზაციებს მიეცა რელიგიური წესების შესრულების ნება იმდენად, რამდენადაც ისინი არ დაარღვევდნენ საზოგადოებრივ წესრიგს და მათ არ მოჰყვებოდა მოქალაქეთა უფლებების ხელყოფა. ამავე დროს, აიკრძალა რელიგიურ შეხედულებათა მომიზეზებით მოქალაქეობრივ ვალდებულებათა შესრულებაზე უარის თქმა.

სამოქალაქო მდგომარეობის აქტების წარმოება დაეკისრა სახელმწიფო ქორწინების და დაბადების ჩამწერ განყოფილებებს. სკოლა გამოეყო ეკლესიას. სახელმწიფო, საზოგადოებრივ და კერძო სასწავლებლებში

აიკრძალა საღმრთო სჯულის სწავლება. მოქალაქეებს მხოლოდ კერძო წესით მიეცათ უფლება, ესწავლებინათ და ესწავლათ რელიგიური მოძღვრებანი. „ყველა საეკლესიო და რელიგიური საზოგადოება, — ნათქვამი იყო დეკრეტში, — ემორჩილება საერთო დებულებებს კერძო საზოგადოებათა და კავშირთა შესახებ და არ სარგებლობენ არავითარი უპირატესობით და სუბსიდიებით, არც სახელმწიფოსაგან, არც მისი ადგილობრივი და თვითმმართველი დაწესებულებებისგან“.

საეკლესიო და რელიგიურ საზოგადოებებს საკუთრების ფლობის და იურიდიული პირის უფლებანი ჩამოერთვათ. რაც შეეხება სპეციალურ, ღმრთისმსახურებისათვის განკუთვნილ შენობებს და საგნებს, ისინი უფასო სარგებლობისათვის გადაეცათ რელიგიურ დაწესებულებებს. „სახელმწიფოსაგან ეკლესიის და ეკლესიისაგან სკოლის გამოყოფის“ დეკრეტი, შემდგომში განმტკიცებულ იქმნა კონსტიტუციის 124-ე მუხლით სინდისის თავისუფლების შესახებ. ეს მუხლი შედიოდა საბჭოთა ხელისუფლების მიერ მიღებულ ყველა შემდგომ კონსტიტუციაშიც.

საბჭოთა ხელისუფლების 70 წლიანი არსებობის დროს სეკულარულმა პროცესებმა ხშირ შემთხვევაში მახინჯი ფორმები მიიღეს. მათ მნიშვნელოვნად შეამცირეს რელიგიის გავლენა საზოგადოებაზე. განვლილი წლების მანძილზე ქართული მართლმადიდებლური ეკლესია ჯერ რუსეთის იმპერიის მიერ ას წელზე მეტი ხნის განმავლობაში ავტოკეფალიაწარმოებული, პატივყრილი და დასუსტებული, შემდეგ სამოცდაათი წლის მანძილზე ანტირელიგიური ბრძოლით დაუძლურებული და თითქმის განადგურების პირას იქნა მიყვანილი.

მას შემდეგ, რაც საბჭოთა კავშირი დაიშალა, რაც საქართველომ დამოუკიდებლობა მოიპოვა, უარი თქვა სოციალიზმის იდეებზე და რელიგიურ ორგანიზაციებს თავისუფალი მოქმედების საშუალება მიეცათ, ეკლესიის მდგომარეობა საგრძნობლად გაუმჯობესდა. აღმოიფხვრა ის მახინჯი მოვლენები, რომლებიც დიდ ზიანს აყენებდა ქვეყანაში სინდისის თავისუფლების რეალურ განხორციელებას. საქართველოს ახალ, პოსტსაბჭოურ კონსტიტუციაში სათანადოდ აისახა ის განსაკუთრებული წვლილი, რაც შეტანილი აქვს საქართველოს მართლმადიდებლურ ეკლესიას ქართული სახელმწიფოებრიობის შენარჩუნების და განმტკიცების საქმეში. მიუხედავად ასეთი მნიშვნელოვანი პოზიტიური ძვრებისა, სასულიერო ფენის გარკვეული ნაწილი მართა ამ ცვლილებით არ კმაყოფილდება და ადრინდელ პრივილეგიათა სრულ აღდგენას მოითხოვს.

თანამედროვე ეკლესია და სეკულარიზაცია

როგორც უკვე ვთქვით, სეკულარიზაცია, რაც ოქტომბრის რევოლუციას და შემდგომ კომუნისტური იდეოლოგიის ცხოვრებაში დანერგვას

მოჰყვა, განსაკუთრებით კი მისმა რადიკალურმა გადაზრებმა, მძიმე მემკვიდრეობა დაუტოვა ეკლესიას და მის მსახურ სასულიერო ფენას.

ამიტომ, გასაკვირი სულაც არ არის ის აღშფოთება, რითაც ეკლესიის მესვეურნი ლაპარაკობენ ამ პროცესზე. ისინი სეკულარიზმის ტრადიციულ განმარტებასთან ერთად, მნიშვნელოვნად იხსენებენ იმასაც, რომ სეკულატორებს უწოდებდნენ იმ ჯალათებს, რომლებიც თავს კვეთდნენ დამნაშავეებს; სეკულარიზაცია მათ მიერ გაგებულია, როგორც ეკლესიიდან მისი კუთვნილი მატერიალური და სულიერი ფასეულობების ამოღება და მათი გადაცემა საერო ხელისუფლების დაწესებულებებისთვის. მათი აზრით, ეს არის მძიმე პროცესი, რომელთაც საგალალო შედეგებამდე მიგვიყვანეს. „შეხედეთ ეკლესიის ცარიელ კედლებს, ამბობენ ისინი, რომ ამაში ნათლად დავრწმუნდეთ. ისინი ღღემდე ჩონჩხებით დგანან, უკუპროცესი მხოლოდ ბოლო ხანებში შეიმჩნევაო“.

რაც შეეხება სეკულარიზაციის სულიერ მხარეს, სამღვდლო პირთა მტკიცებით, ეს არის სულიერი ფასეულობების მიწიერი, დროებითი (მათ შორის ისტორიული, კულტურული და ა. შ.) ფასეულობებით შეცვლა. რაც ნიშნავს დაქვეითებას სულიერი ცხოვრებიდან სამშვენიველის დონემდე. ეს არისო მცდელობა გადააქციონ ღმრთის სახლი ერთ-ერთ მიწიერ დაწესებულებად. სეკულარიზაცია, — მართლმადიდებელ ღმრთისმეტყველთა მტკიცებით, — შეიძლება მოხდეს სხვადასხვა დონეზე, სხვადასხვა გაგებით, მაგრამ ყოველთვის ეს არის მცდელობა, დანერგონ ისეთი ტრადიციები, შეხედულებები, ეთიკური ფასეულობები, რაც უცხოა ეკლესიისათვის და აღებულია მხოლოდ საერო ცხოვრებიდან. სეკულარიზაცია ჭეშმარიტ ღირებულებებზე უარის თქმა და ათქვეფაა ცხოვრებისეულ მოვლენათა ზღვაში. ფაქტობრივად, ეს არის ეკლესიის ფიზიკურად დაპატარავების და განადგურების, მისი როლის დამცრობის და გავლენის შემცირების ცდაო.

სეკულარიზებულ საზოგადოებაში, ღმრთისმეტყველთა აზრით, შეუძლებელია ნამდვილი სიყვარული, რადგან ჭეშმარიტი სიყვარული მხოლოდ ღმრთეებრივ მადლთან არის დაკავშირებული. მხოლოდ ქრისტეს სიყვარულს შეუძლია ადამიანს ასწავლოს მოყვასის უშურველად სიყვარული. ადამიანმა ნაკლებად უნდა მიაქციოს ყურადღება მატერიალურ, საგნობრივ კეთილდღეობას და უფრო უნდა უყვარდეს უკვდავი სული, ისურვოს მისთვის ყოველივე კარგი, სიკეთე, მარადიული ცხოვნება. სხვა შემთხვევაში, ჩვენ მხოლოდ ბიოლოგიურ მიჩვევას და ზორციელ სიყვარულთან გვაქვს საქმეო. ქრისტიანებისთვის, მსჯელობენ ღმრთისმეტყველნი, არსებობს შეფასების შკალა, სადაც უმაღლეს ფასეულობად ჩვენთვის არის აღიარებული უზენაესის მიერ აღთქმული მარადიული ცხოვრება: „და თუკი ვინმე ან რაიმე დაიკაუებს ამ ადგილს ადამიანების გულში, მაშინ ჩვენ უკვე აღარ ვართ ქრისტიანები“, — ასკენიან ისინი.

მართლმადიდებელი ღმრთისმეტყველები აკრიტიკებენ პროტესტან-

ტებს, რომლებიც, მათი თქმით, ხშირად საუბრობენ ეკონომიკაზე, ეკოლოგიაზე, ქველმოქმედებაზე, მაგრამ მათგან პრაქტიკულად ვერ გაიგონებ სიტყვას მარადიულ ცხოვრებაზე, სულის განწმენდაზე. ხოლო მათ, ვინც განუწყვეტლივ ლოცულობს და სხვებსაც მოუწოდებს იფხიზლონ, ეგოისტს უწოდებენ, რომელიც დაკავებულია მხოლოდ თავის თავით. ესო, ასკენიან ისინი, არის ერთ-ერთი ნათელი მაგალითი იმისა, თუ როგორ იკავენს დროებითი მარადიულის ადგილს, თუ როგორ ქრება მარადიული ადამიანის თვალსაწიერიდან, როგორ იცვლება ჭეშმარიტი ფასეულობების ორიენტირი.

ერთ-ერთი დიდი ბრალდება, რასაც ღმრთისმეტყველები უყენებენ სეკულარიზაციას, ესაა — კაცობრიობის გაღმერთების იდეა. „ეკლესია გვასწავლის, — წერენ ისინი, — რომ თვით ყველაზე პატარა სიკეთე შესაძლებელია მხოლოდ ღმრთის მადლით, მისი დახმარებით. ახლა კი ღმერთი, სამწუხაროდ, როგორც მოქმედი ძალა უარყოფილია და კაცობრიობა მხოლოდ თავის თავს ეყრდნობა. ამიტომ, პირველ პლანზე გამოდიან ისეთი ფაქტორები, როგორიცაა: ხელოვნება, მეცნიერება და ა. შ. ეკლესიის სეკულარიზაცია ესაა ორიენტაცია მიწიერ დაწესებულებებზე. ეკლესიას აქვს თავისი სიმბოლური ენა და საერო ცხოვრებამ ასევე გამოიმუშავა თავისი სიმბოლური ენა, ესაა: თეატრის ენა, მუსიკის ენა, პოეზიის ენა და ა. შ. ეს ენა გვიბიძგებს და გვკარნახობს თავის გამოთქმის ფორმას. საერო ხელოვნება დაკავშირებულია მიწიერთან და იგი აისახება შესაბამის განსაზღვრულ ფორმებში. თუკი ეს ეკლესიისათვის უცხო ფორმები გადატანილი იქნება სასულიერო ცხოვრებაში, მაშინ საეკლესიო ტრადიციების დანგრევასა და განადგურებასთან ერთად, ნადგურდება და იშლება მისი ცხოვრების შინაარსიც. ასეთ მიმდევარებად მოყვაროთ ეკლესიის დამცირებას“.

მართლმადიდებელ ღმრთისმეტყველთა აზრით, ეკლესიამ უნდა აიყვანოს სამყარო და კაცობრიობა თავის თავამდე. უნდა ააძალოს იგი. მაგრამ სეკულარიზაციის დროს სხვანაირად ხდება: თვით ეკლესია ეშვება ძირს ადამიანებამდე, რათა გასაგები და მისაწვდომი გახდეს მათთვის. ამით იგი კარგავს სულიერებას, ხოლო მიწიერ პლანში — მრევლს. თუკი ეკლესია, — აგრძელებენ მსჯელობას ღმრთისმეტყველები, — ემსგავსება საერო ცხოვრებას, მაშინ ადამიანები უკვე ვეღარ პოულობენ პრინციპულად ახალს. ამიტომ, უკვე აღარ უნდათ, გარდაიქმნან. ეკლესია კი თხოულობს ადამიანის განუწყვეტელ ცვლილებებს და ზნეობრივ ზრდას. ღმერთთან ურთიერთობა და მასთან კავშირი, ღმრთისმეტყველთა აზრით, უშუალოდ არის დაკავშირებული ცოდვის წინააღმდეგ ბრძოლასთან. ამ ბრძოლის გარეშე შეუძლებელია სულიერი ცხოვრება. ის, ვინც ასეთ ბრძოლას არ ეწევა, ასკენიან ისინი, ეკლესიის მკვდარი წევრია.

თანამედროვე ადამიანების მიმართ არის კიდევ ერთი ბრალდება; ისინი

ძალზე უხალისოდ იბრძვიან ცოდვათა წინააღმდეგ, მათი თქმით: თანამედროვე მორწმუნე ძალზე განაზებულია, მიჩვეულია გართობასა და სიამოვნებას. ამიტომ იგი ნაკლებად არის მზად შეასრულოს შინაგანი ღვაწლი, რის გამოც ჩნდება ცდუნება, გამოაცხადონ ეს ღვაწლი, რომელსაც ეკლესია ითხოვს, დრომოჭმულად, დაძველებულად და დაიწყონ მისი რეფორმირება. თვითონ კი არ შეიცვალონ, არამედ ეკლესია შეცვალონ თავიანთი სურვილებისა და ვნებების შესაბამისად. ღმრთისმეტყველთა აზრით, ეს არის სეკულარიზმის გავრცელების ერთ-ერთი სერიოზული მიზეზი. ეს არის მისწრაფება, იპოვონ ადვილი გზები, მიიღონ უფრო იოლი და მათთვის უფრო მისაღები ცხოვრების წესი და ეკლესია. ყოველივე ამას კი შედეგად ეკლესიის რეფორმირება მოჰყვება.

ეს რეფორმები შესაძლებელია მიმდინარეობდეს სხვადასხვა საბაბით. მაგალითად, ღმრთისმსახურების ტექსტების თარგმნის მოთხოვნა თანამედროვე, გასაკებ ენაზე; კალენდრის რეფორმა, ღმრთისმსახურების სხვადასხვაგვარი მოდერნიზაცია და ა. შ. ყოველივე ამას კი ღმრთისმეტყველები ეწინააღმდეგებიან, რადგან თვლიან, რომ ასეთი ცვლილებები არ უნდა მოხდეს. ისინი ასე მსჯელობენ: „ძველი ენებისათვის დამახასიათებელია აზროვნების სხვაგვარი სტილი. მასში მეტია დინამიკა და უნარი ღრმად ჭვრეტისათვის. თანამედროვე ენები ატარებენ უფრო აღწერით ხასიათს, ისინი უფრო ინფორმაციული ხასიათისაა და უფრო კომუნიკაბელურია“. „როდესაც თარგმნიან ძველ საღმრთისმეტყველო საეკლესიო ტექსტებს სეკულარულ ენაზე, მაშინ თვით ლოცვა კარგავს დინამიურობას და სიღრმეს; იგი არ ზემოქმედებს ადამიანის გულზე და უცხოვდება მისი სულისათვის, ამიტომ, სულიერი ცხოვრების რეალიებს ძველი ენები უფრო უკეთესად, ღრმად და მრავალმხრივად გამოხატავენ. ამდენად, მისი მეოხებით, შეიძლება უკეთ მიუახლოვდე და ჩასწვდე ღმრთისმსახურების შინაარსს, ღრმად ჩაჯდე მასში, გახდე მონაწილე მისი ქმედების. ხოლო ტექსტი, რომელიც თარგმნილია ახალ ენაზე, ზედაპირულია და ნაკლებად ემოციური“.

მართლმადიდებელ ღმრთისმეტყველთა დიდი ნაწილი ცდილობს ასევე დაიცვას კალენდრის ძველი სტილი, იულისეული კალენდარი და ამისათვის ვრცელ მსჯელობას მიმართავენ. მათ მიაჩნიათ, რომ კალენდარი დროთა ვითარებაში არის არა მარტო წლების დათვლის იარაღი, არამედ თავისებური სიმბოლური ენა.

სეკულარიზაციის პროცესი შეეხო ხატწერასაც. ღმრთისმეტყველები ცდილობენ გამოაცალკეონ ისინი მხატვრული ტილოებისაგან. „ხატში, — წერენ ისინი, — არ არის უკანა პერსპექტივა, იქ სივრცისა და დროის აღქმა სხვაა. სივრცე სამგანზომილებიანი კი არ არის, არამედ სფერულია. ეს არის შინაგანი სულიერი შინაარსის გახსნა, ხოლო ნახატი — პორტრეტული გამოსახულება, გარკვეული მატერიალური რეალობის ასახვა. ნახატი, რომელიც იქმნება ტიპური ნორმების საფუძველზე, ყოველთ-

ვის როდი გამოხატავს ვინმეს ფსიქოლოგიას, განწყობილებას; ნახატი გრძნობადი მდგომარეობაა, ხოლო ხატი შინაგანი რეალობაა, შინაგანი სამყარო. ხატი შეერთებულია ღმერთთან, მასში თავს იჩენს სული, ხოლო ნახატი შეერთებულია მიწიერ ყოფასთან. ამიტომ, აგრძელებენ მსჯელობას ღმრთისმეტყველები, რენესანსის ეპოქის მხატვრები იშვიათად არიან ხატმწერები. ისინი ქმნიდნენ ხელოვნების შედეგებს, მაგრამ ეს შედეგები არ უხსნიან ადამიანებს გზას ცისკენ; არამედ ტოვებენ მათ მიწიერ მიზიდულობის სფეროში, ემოციების სიმძიმის ქვეშ“.

მართლმადიდებელი მამების წუხილს იწვევს ის ფაქტიც, რომ სეკულარიზაციის პროცესი შეუზოადამიანის ყველაზე უფრო წმიდა, შინაგან ცხოვრებას: „რომ არა მართო მოკლდება ჩვენი ღოცვების ხანგრძლივობა, არამედ უფრო უარესიც ხდება — იგი იტვირთება სხვადასხვა ქაოტური, უკონტროლო ინფორმაციით, რომელსაც მოაქვს ბევრი წინააღმდეგობა. ადამიანი იღებს უამრავ ინფორმაციას თეატრიდან, კინოდან, ტელევიზიიდან“.

თანამედროვე მართლმადიდებელი ღმრთისმეტყველების ზოგიერთი წარმომადგენელი იხსენებს, რომ წმინდა მამები უარყოფითად უყურებდნენ თეატრს. მათი განცხადებით, რადიკალური მართლმადიდებლობის პოზიცია დღეს იგივე რჩება: „არ უნდა ვიფიქროთ, რომ ასეთი დამოკიდებულება გამოწვეული იყო იმით, რომ იმ დროისათვის თეატრი იყო გახრწნილი და უხამსი, პირიქით, ბევრი ძველბერძნული ტრაგედია „მიწიერი განზომილებით“ ზნეობრივია, მაგრამ საქმე ის კი არაა, რომ არსებობს განსხვავება კლასიკურ თეატრსა და ბალაგანს შორის, აქ ლაპარაკია პრინციპზე: თეატრი ამაღლებული სანახაობაა, იგი აცხოველებს წარმოსახვას, ფანტაზიებს, ოცნებებს, ის იწვევს მსახიობთა თამაშის ემოციურ თანაგრძნობას, შეერთებულს მიწიერ, ზოგჯერ ცოდვიან გრძნობასთან“. ამიტომ, მათი აზრით, მართლმადიდებელი ეკლესია არასოდეს არ უყურებდა თეატრს როგორც ქრისტიანული ქადაგების საშუალებას. ეს მართლმადიდებელი ღმრთისმეტყველები მკაცრად აკრიტიკებენ დასავლეთში დადგმულ პიესებს, კინოფილმებს, ბალეტებს, სადაც, მათი აზრით, მკრეხელურად არის ასახული ქრისტეს მიწიერი ცხოვრება. უნდათ სახარება ფარსად აქციონო, — გულისწყრომით ამბობენ ისინი.

გარდა ამისა, მართლმადიდებელ ღმრთისმეტყველთა მტკიცებით, სეკულარიზაციის პროცესი შეუზოადამიანთა კერძო ცხოვრებასაც. ისინი არ იცავენ მარხვას, მას დრომოჭმულად მიიჩნევენ. და როდესაც ისინი არ იცავენ მარხვას და სხვა წესებს, ვარდებიან საეკლესიო ცხოვრების რიტმიდან. კარგავენ უნარს, ქრისტესთან ერთად განიცადონ ზეციური სიხარული დღესასწაულებისა, მიიღონ წმინდა ზიარება.

დაბოლოს, მართლმადიდებელ სასულიერო პირთა მტკიცებით, სეკულარიზაცია არის შეცვლა და გამოდევნა საზოგადოებრივი ყოფიდან მარ-

თლმადიდებლური ლიტერატურისა საერო ლიტერატურით. „აი, ეს არის სეკულარიზაცია, პროცესი, რომელიც განუწყვეტლოვ იზრდება და თოვლის ზვავით ეშვება, ძირს მიგვაქანებსო“, — მწუხარებით ასკენიან ისინი.

სეკულარიზაციის პროცესის შეფასება

აი, ასე ტრაგიკულად არის შეფასებული სეკულარიზაცია მართლმადიდებელი ღმრთისმეტყველების მიერ. იგი, როგორც ვნახეთ, ზვავს არის შედარებული, რომელიც კაცობრიობას ზნეობრივი უფსკრულისკენ მიაქანებს. ცხადია, ჩვენ ყველა ამ მტკიცებას ვერ დავეთანხმებით. სეკულარიზაციის პროცესის შეფასებას, დიდი დრო და ადგილი სჭირდება, ყველა იმ ნიუანსის გათვალისწინება, რომელიც მსოფლიოს ცხოვრებაში მოხდა. აღსანიშნავია, რომ მთლიანობაში სეკულარიზაცია მსოფლიოს თითქმის ყველა მოწინავე ქვეყანაში დადებითად არის შეფასებული, როგორც მნიშვნელოვანი ლოკომოტივი კაცობრიობის წინსვლის გზაზე. მათი აზრით, სეკულარიზაცია რომ არ ყოფილიყო, ჩვენ დღესაც შუასაუკუნეობრივ შეხედულებებსა და წარმოდგენებში ვიქნებოდით გაჩხირული; დღესაც დედამიწას ბრტყლად და უძრავად ჩავთვლიდით; არ განვითარდებოდა მეცნიერება, შეზღუდული იქნებოდა ხელოვნება.

რასაკვირველია, სეკულარიზაციის პროცესს ხშირად თან სდევდა მკვეთრი გადახრები, დამახინჯებანი, შიშველი ანტირელიგიური საქმიანობა, რაც თვალსაჩინოდ მოხდა საბჭოთა ხელისუფლების დროს. ბევრი ფიქრობს და ჩვენც უნდა დავეთანხმოთ იმ აზრს, რომ ის წინააღმდეგობა და განსხვავებული აზრი, რაც აქვს სახელმწიფოსა და ეკლესიას, შეიძლება მორიგებული იქნეს გონიერული კომპრომისის მეოხებით. გონიერი კომპრომისი მოძებნილი უნდა იქნეს, როგორც ქონებრივ საკითხებში, ისე სულიერ სფეროში.

ცხადია, ეკლესიამ არ უნდა მოითხოვოს ის უფლებები, რაც მას შუასაუკუნეებში ჰქონდა. პრაქტიკულად, ისინი ახლა არც სახელმწიფოსა და ეკლესიის განცალკევების წინააღმდეგნი არიან, არც რელიგიური სასწავლებლების დაფინანსებას თხოულობენ, არც ეკლესიების აშენებას ბიუჯეტიდან. მაგრამ, ყველა შემთხვევაში, დაცული უნდა იყოს მათი ის უფლებები, რომლებიც დარღვეულ იქნა რელიგიისა და ეკლესიის წინააღმდეგ მიმართულ კამპანიაში. ცხადია, ჩვენ ვერც ეკლესიის რადიკალური ფრთის იმ მოსაზრებებს დავეთანხმებით, რომლებიც საერო ცხოვრების მთლიანად უკანა პლანზე გადაწევას მოითხოვენ, აგდებით უყურებენ კულტურას, ხელოვნებას, მეცნიერებას და განსაკუთრებით თეატრს. მაგრამ მათ არავინ უშლის ხელს, განავითარონ თავიანთი მოძღვრება და იქადაგონ მოსახლეობაში. მათი კონსტიტუციური უფლებებიც დაცული უნდა იქნეს. მთავარია, კამათის თემა ზნეობრივ ფარგლებს არ გასცდეს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- 1) *თეიმურაზ ფანჯიკიძე*, ქრისტიანობა — წარსული და თანამედროვეობა, თბ., 1985 წ.
- 2) *თეიმურაზ ფანჯიკიძე*, რელიგიური პროცესები საქართველოში XX და XXI საუკუნეთა მიჯნაზე, თბ., 2003 წ.
- 3) *თეიმურაზ ფანჯიკიძე*, *თამაზ ყანდარელი*, რელიგიური ცხოვრება საქართველოში, თბ., 2006 წ.
- 4) *თეიმურაზ ფანჯიკიძე*, *ლელა ნიორაძე*, არატრადიციული რელიგიები საქართველოში, თბ., 2006 წ.

